

**POVIJESNI ARHIV
EGEJSKOG
MORA – ERGANI:
DOKUMENTACIJA,
UPRAVLJANJE I
PUBLIKACIJA RESURSA
KULTURNOG NASLIJEĐA
NA SEMANTIČKOJ MREŽI**

**VAGELIS STOURNARAS,
GEORGE PAPANAGIOTOU,
CHRISTIS KONNARIS,
EFTHIMIOS C. MAVRIKAS**
Povijesni arhiv Egejskog mora
– Ergani
Mitilena, otok Lezbos, Grčka

Povijesni arhiv Egejskog mora – Ergani civilna je, neprofitna organizacija smještena u Mitileni, glavnom gradu otoka Lezbosa, nedaleko od obale Male Azije, na granici Grčke i Turske nakon razgraničenja 1922. Cilj organizacije je prikupiti, dokumentirati, očuvati, istražiti i izložiti arhivsku građu koja se odnosi na financijski, društveni i kulturni život otoka Lezbosa u sjeveroistočnome Egejskom moru i širem području istočnog Sredozemnog mora.

Ergani se koristi arhivskom građom koju posjeduje, kao i svojim ljudskim i materijalnim potencijalima da bi proširio znanje i informirao javnost o povijesti tog područja između kasnog 19. stoljeća i ranog 20. stoljeća. Ergani prepoznaje svoju ulogu agenta za očuvanje i promociju kulturnog naslijeđa i orijentiran

je prema jačanju kulture i obrazovanja u zajednici.

Ergani stalno evoluirala, zajedno sa svojim kulturnim resursima, i vrlo se brzo pretvara u najmoderniju organizaciju za očuvanje “uspomena”. Taj cilj postiže elektroničkom dokumentacijom i upravljanjem cijelim arhivom obitelji Kourtzi, digitalizacijom dokumenata odabranih iz arhiva i razmjenom dokumentacije i njezinih digitalnih zamjena sa specifičnim ciljanim skupinama putem dinamične (portal/web prostor za učenje) i statične (DVD) produkcije. Nacionalni projekt nazvan *Razvoj i korištenje tematske digitalne zbirke koja se odnosi na modernu ekonomsku i društvenu povijest regije sjevernog Egejskog mora (1870.-1930.)* i sponzoriran je pod stavkom 1.3. akcije informacijskog društva *Dokumentacija, korištenje i promocija helenističke kulture*.

Ergani je nositelj autorskih prava koja im omogućuju da koriste i promoviraju povijesni materijal koji čini arhiv obitelji Kourtzi. Spomenuta je obitelj jedinstven i značajan primjer kako se mogu uspješno iskoristiti uvjeti u kojima je ostvareno zavidno poduzetništvo i razvijena inovativnost na otoku Lezbosu i na području sjeveroistočnog Egejskog mora od 1870. do 1930.

Otok Lezbos bio je do 1912. dio Osmanskog Carstva i uglavnom ga je naseljavalo grčko kršćansko stanovništvo koje je održavalo bliske veze s obalom Male Azije, stvarajući dobre financijske, društvene i kulturne odnose. Grčka je zajednica pod osmansko-turskom administracijom uspjela prevladati u svakom sektoru financijskog života nakon tanzimata u Osmanskom Carstvu i dovela je otok do praga industrijskog kapitalizma

i urbanizacije. Grci su bili uspješni u trgovini, proizvodnji i bankarstvu a razvili su i osobit urbani životni stil koji je išao ukorak s razvojem Zapadne Europe. Međutim, balkanski nacionalni pokreti i nacionalni ratovi kojima je cilj bilo uništenje Carstva i preraspodjela njegova teritorija imali su ulogu katalizatora u razvoju otoka i grčke buržoazije. Dakle, studeni 1912. bio je prekretnica u povijesti otoka. Tada se u Mitileni iskrcala grčka vojska i oslobodila i integrirala otok u helensku nacionalnu državu.

Premda su više klase Lezbosa nastavile održavati dobre odnose sa svojim turskim zapovjednicima, nisu bili zadovoljni svojom podređenošću na razini administrativne strukture. Poticana tim nezadovoljstvom, buržoazija otoka Lezbos podržala je pridruživanje otoka ostatku Grčke. Međutim, rezultati te odluke uzdrmali su temelje prosperiteta i napretka, što je dovelo otok u novi geopolitički i ekonomski odnos. Otok je reorijentiran prema novome glavnom gradu – Ateni, koja je bila vrlo daleko i ekonomski neprofitna. Povijesni dokumenti privatne korespondencije između članova buržoazije pokazuju da buržoazija nije predvidjela skorašnji prekid svojih aktivnosti na istočnim tržištima¹. Tok događaja koji je uslijedio, Prvi svjetski rat, Oktobarska revolucija i tragični kraj grčke invazijske sile u Maloj Aziji 1922., zapečatili su gubitak tih vitalnih tržišta i napokon doveli Lezbos do gubitka geopolitičkog značenja, njegovom integracijom u uske granice helenske nacionalne države.

¹ Sifnaiou, E. (1996), *Lesvos, Economic and Social History (1840-1912)*, Mytilene: Trochalia-Municipality of Mytilene.

Obitelj Kourtzi, njezini arhivi i povijest koju dokumentiraju, slijede taj fatalni tok. Počeli su razvijati razne profitabilne i inovativne poduzetničke aktivnosti unutar fluidnih granica Carstva, preko cijeloga istočnog Sredozemlja, od Aleksandrije do Skoplja i od Cipra do Trsta. Članovi obitelji razvili su uspješno poslovanje u brodarstvu, rudarstvu, hotelijerstvu, bankarstvu i proizvodnji maslinova ulja, te su se istakli tehnološkim inovacijama u umjetnosti i humanističkim znanostima. Međutim, nakon 1911. slijedi niz bankrota zbog promjena na geopolitičkom planu, zbog uspostave čvrstih nacionalnih granica i naknadnoga financijskog gušenja zbog gubitka maloazijskih tržišta.

Mora se primijetiti da povijest naših glavnih povijesnih čimbenika tog vremena otvara niz pitanja koja mogu potencijalno obogatiti i povremeno osporiti analitičke osi grčke historiografije. Kako možemo objasniti činjenicu da dio grčke populacije nije dijelio uobičajeni zanos i potrebu da se oslobode turskog jarma? Zašto su lokalni brodari prevozili turske trupe na Kretu da uguše revoluciju 1896.? Kako je moguće da Grci u Konstantinopolu nisu dobro prihvatili nacionalnu integraciju i odazvali joj se već su zamislili novi osmanski identitet koji bi ih sjedinio? Službena nacionalna historiografija je zanemarila ili potisnula te činjenice i njihova vjerojatno zanimljiva objašnjenja.

Ustrajnost povijesne analize da nejednako tretira mnoštvom povijesnih i političkih diskursa leži u njihovom otporu da budu uvršteni u jednostavne uzročne odnose.

Nadalje, oni su često suprotstavljeni dualističkim epistemološkim parovima kao što su Grci/Turci, nacionalna

podložnost/ekonomski prosperitet itd. Struktura tih osnovnih razlika prevladala je u svim službenim historiografijama nacija-država u suvremenim europskim i čak globalnim postkolonijalnim historiografijama. Ta hegemonizacija, uvijek ideološka i uobičajeno kruta, uvijek je rezultirala isključivanjem nešto provokativnijih alternativnih priča i naglašavanjem uspomena koje čine lokalnu povijest zajednica zatočenih mrtvilom nacionalnih i religijskih sukoba određenog razdoblja.

Vjerujemo da se ti događaji mogu objasniti kao rezultat velikog broja uzročnih odnosa i strukturalnih učinaka koji ih čine, no uvijek unutar okvira i predstavljanja povijesnih informacija i građe. Kao diskurs i materijal, oni čine mreže odnosa koji raskidaju dualne strukture, otvaraju horizonte smisla i interpretacije te omogućuju višesmjernu navigaciju u svim smislenim interpretacijama. Apokaliptična slika ostvarena takvom analizom, nije prijetnja nacionalnim identitetima. Ona je obrazovno bogatstvo i hermeneutička katarza u našem pokušaju da interpretiramo povijesna iskustva tih zajednica u kontekstu vječnog odnosa moći diskursa nacionalnog identiteta nad njihovim lokalnim verzijama.

Cilj elektroničke dokumentacije i digitalizacije jest stvaranje semantičke osnove – informacijskih sadržaja i povezanih alata – što omogućuje vertikalnu deintegraciju utvrđenih hijerarhija, stvaranje ontološki baziranih dokaznih odnosa putem povijesne analize i, kao rezultat, prepisivanje povijesne analize putem hiperteksa. Ta semantička osnova može služiti kao nešto što omogućuje suvremeni historijski diskurs bogat znanjem i nadilazi nepoznavanje prošlosti. Međutim,

to ostaje samo tehnički katalizator znanstvene produkcije koji će nesumnjivo biti kritiziran u budućnosti; da citiram Christophera Tilleya, *točne priče iz povijesti ovisne su o politici istine povezane sa sadašnjošću*².

Naša metodologija može biti rezimirana ovako:

- a) osigurati optimalnu pokrivenost i pristupačnost dokumentacijskoj građi određivanjem početne strukture i izvorne primjene arhivističkih opisa i standarda interoperabilnosti³, opsežnim korištenjem tezaurusa⁴ i standardiziranjem osobnih, vremenskih i geografskih podataka;
- b) omogućiti povijesnu analizu dokumentacijske građe te materijalizirati i kreativno vizualizirati diskurzivne analize koje iz toga proizlaze povezivanjem dokumenata putem trenutno dostupnog modela središnjeg znanja⁵.

Općenito, takve metode mogu ponuditi dosta fleksibilan način traženja i interpretiranja povijesnih podataka. Sve međupovezanosti mimo uobičajenih povijesnih tvrdnji moguće su u svim smjerovima, ali se uvijek temelje na odnosima koje strukture elementarnog diskursa naglašavaju putem iskaza naših pripovjedača. Ta diskurzivna paradigma čini interpretativni horizont s mnogo-

² Tilley, C. (1990), *On Modernity and Archaeological Discourse*, in *Archaeology After Structuralism*, Bapty, I. And Yates, T. Editors, London: Routledge.

³ ISAD opisi kodirani u XML formatu slijedeći EAD DTD, indeksirani u osnovnoj XML bazi podataka zajedno s metapodacima izvučenim prema preporukama RLG.

⁴ Getty AAT i TGN, Library of Congress TGM I. i II., te UNESCO-ov tezaurus.

⁵ CIDOC-ov konceptualni referentni model.

strukim narativnim putovima, a koji je često fragmentiran i zarobljen samim materijalom – tj. dnevnicima, pismima i poslovnim izvješćima. Usto se može naći diskurzivna mnogostrukost interpretativnih i hermeneutičkih alata koje proučavanje historiografije obeznačuje. Kao rezultat toga stvorena je interpretativna mreža kao novi hermeneutički svemir.

Složenost odnosa, veza i događaja, nejasnih slučajeva i njihovih interpretacija kao povijesnih materijala i uspomena očuvanih unutar arhiva obitelji Kourtzi stvara pozornicu kontinuirane navigacije, što nije ništa doli naracije same, svaki put drugačije i jedinstvene. Uvođenje novih tehnologija kao

područja primjene i rekonstruiranja narativnih putova i struktura još je jedan primjer epistemološkog napredovanja tijekom višedisciplinarnog projekta koji čine istraživanje i proučavanje arhiva.

**HISTORICAL ARCHIVE OF
THE AEGEAN – ERGANI:
DOCUMENTATION,
MANAGEMENT AND
PUBLICATION OF CULTURAL
HERITAGE RESOURCES ON THE
SEMANTIC WEB**

This paper introduces the Historical Archive of the Aegean, its archival resources and the ways in which this material is treated using Semantic Web technologies and tools to the benefit of a wide community of users and researchers.